

KOPA (522) *sb f*

kop- (37), kóp- (1); kop- : kóp- *SarnStat* (29 : 1). ◇ *W G pl wahania*. ◇ *a jasne*.

sg N kopa (32). ◇ *G kopy* (72). ◇ *D kopie* (1). ◇ *A kopę* (72) [*w tym*: -ą (22), -e (2), -a (2)]. ◇ *I kopą* (5). ◇ *L kopie* (9). ◇ *pl N kopy* (21). ◇ *G kóp* (255) [*w tym*: -p (1)]; *kóp* (12), *kop* (1), *k(o)p* (242); *kóp* : *kop SarnStat* (5 : 1). ◇ *A kopy* (17). ◇ *I kopami* (3); -ami (2), -(a)mi (1). ◇ *L kopách* (3); -ách (2), -(a)ch (1). ◇ *sg G a. pl A kopy* (1). ◇ *du N (cum nm) kopie* (11) *ZapWar* 1503 nr 1947, 1504 nr 1921, 1954, 1507 nr 1981, 1509 nr 2028, 1510 nr 2080, b. r. nr 2114, 1513 nr 2145, 1528 nr 2465, 1533 nr 2405, 1537 nr 2495. ◇ *G (cum nm) kopu* (9) *ZapWar* 1505 nr 1964, 1965, 1968 [2 r.], 1528 nr 2420, 1529 nr 2387, 1531 nr 2433, 1543 nr 2622, 1550 nr 2671. ◇ *A (cum nm) kopie* (9) *ZapWar* 1506 nr 2031, 1522 nr 2280, 1550 nr 2666, *LibMal* 1548/140, 1551/163v, *RejZwierc* 108v, *SarnStat* 326, 375, 861. ◇ *I (cum nm) kop(o)ma* (2) *ZapWar* b. r. nr 2085 [2 r.].

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Miara ilości zawierająca 60 sztuk; sexagena, sexageni, sexaginta Cn* (35) :leden karp za 5. kwartnikow/ wiele kop za 100. zło. *KłosAlg G, G; LibMal* 1547/132; *Miáto ná dźiesiętki rozdzielić: także zás ná kopy álbo ná ftá GostGosp* 144, 162.

kopa czego (22): *ZapWar* 1524 nr 2316, 1532 nr 2416, 2472 [2 r.], 1543 nr 2581, 1548 nr 2667; *LibMal* 1544/92v, 1547/132; *Krowká* też *gárniecz máłlá y kopę fyrow zá onę fieczkę pewnie fzynkowác* musí *RejZwierc* 95; *BielSpr* 74; *Strum Qv; ZapKościér* 1581/25; *A* potym z chlebem *gárniec mleká ziadłzy/ iábłek z kopę/ á pułtrifulá gniłek zpázłzy [...]* máło iuz o *zábki włóskie* dbał. *WerGość* 242; *GostGosp* 108 [2 r.], 118 [3 r.]; *á tám mu máią bydź dawáné potrzeby [...]* to ieft/ iedná *miárká owflá/ ósm kurcząt/ kopá chlebá SarnStat* 378, 374; *KmitaSpit* A2v; *MAluchna* mnie obrádá/ *kábat piwá wypić/ Gdyż* takich *kopą ledwie/ mógł* bym fie *vgásić. PaxLiz* Dv.

W połączeniu z liczebnikiem [liczebnik + kopa (15), kopa + liczebnik (1)] (16): *Iakom* ya *nyevyrabyła* szeszczy *Cop* drzewa *szosznovego y dabovego ZapWar* 1524 nr 2316, 1532 nr 2416, 2472 [2 r.]; *LibMal* 1544/92v, 1547/132; *tedy możefz* w *táki Stawek* w *ládzić ná odroft* *kilkádźiesięt kóp/ y do Stá kóp. Strum* P2, P3, P4 [2 r.], Qv, Q2v; *zeznawam* *Iżem* dal *Malchiorowi Komorskiemu* *fludze* *Ie⁸⁰ Mści* *Pana Woiewody Pomorłkiego* *Kop* *cztery czwartniku* *Zytha ZapKościér* 1581/25; *to* *ták* w *ftofy* *wkládác: [...]* po *kilku kop* w *ftošie* *iednym á* *rowno wfyłtki GostGosp* 162, 162.

W charakterystycznych połączeniach: kopa ([ile] kop) chleba, czwartniku, drzewa, gęsi, kapłunów (2), *kokoszy, licakow* (2), *ogniw, rurek, serow* (3), *twarogu; dać kopę ([ile] kop), szynkować, ukraść* (2), *włożyć, wsadzić* (6), *wyrąbić, wziąć* (4); *kopą (kopami) ugasić się, układać; po kopie ([ile] kop) przedawać, układać, przynieść; dłužen* za [ile] *kop* (2); *na kopy rozdzielić; z kopę zjeść; poł kopy.*

2. *Jednostka pieniężna zawierająca 60 groszy srebrnych; sexagena JanStat* (433) : *yakom* *syą* ya *zyednal* pod *kopą* *zakładu zlenarthem Thomkoveyem* *Sparulow* o *pozew ZapWar* 1513 nr 2148; *any* *mv* *vczył* *palcza* *srednyego v* *pravey rąki* y *nyewzył* v *nyego myecza* *waznosci kopy ZapWar* 1518 nr 2208; *Iako* ya *tho* *vyem* *ys philip* *nyezabył* *volv* *gnyadego* *bladnego* *rzecza* *chazyebna* *thak* *dobrego* *yako* *kopa ZapWar* [1519] nr 2246, 1510 nr 2072, 1513 nr 2112, 1514 nr 2154, 2171, 1523 nr 2296 (11); *LibLeg* 11/184v; *Themv* *thefz* *kapułkyemv* *vkradł* *kopą* *do Thorunya* *na Jarmark* *fnym* *yadacz LibMal* 1548/140, 1544/79, 1545/97 [2 r.], 1547/130v, 1548/141, 141v [2 r.], 1550/152;

GroicPorz bb3v; Zegna fie pozyewaiąc pożycz kopy bracie *RejWiz* 72; *UstPraw* D3, Hv [2 r.], I2v; *RejFig* Ee3v [2 r.]; bo iako to nie proftak/ kto kopą chce wygrać fto złotych/ tak to zalię wielki głupiec/ kto fto złotych ná kopę waży. *GórnDworz* L4v, L4v [2 r.]; *RejZwierc* 109, 114; *NiemObr* 162; gdy prawi zeznam íprawiedliwie/ tylko mi grofz dádzą/ á gdy nie prawdę zeznam/ dádzą mi kopę. *GórnRozm* F; *ActReg* 119, 139; *SarnStat* 62 [2 r.], 451, 547, 845; *GrabPospR* M3v; Dawna to tedy *barbaries* w prawkách pułnocnych zoftála/ o kopę ábo ielzcze mnief dác obiešić. *PowodPr* 79.

W połączeniu z liczebnikiem [liczebnik + kopa (330), kopa + liczebnik (3)] (333): yakom ya nyewszyal dw poszw szkalyethy ... kthoremy byl poszwal marka szbrzvmyna vashnosczy trzech kop gwalthem *ZapWar* 1504 nr 1924; a nye mya[l]myal [!] pozywacz alyshy przeth yednaczhmy przereczonemy szwe krzywdy polozyl podedwyema kopoma zakladv. *ZapWar* b. r. nr 2085; y nieuczynil skody dwdziesthu y dw kopu *ZapWar* 1550 nr 2671, 1504 nr 1914, 1915, 1916, 1917, 1918 (264); Item yeftlybi ktori podolyanyn [...] wzyal dzyewką gwalthem, then Czlowyek walałchinowj za vyne offzmnałcze kop przepadnye *MetrKor* 40/820, 34/135v [2 r.], 40/811; *KłosAlg* G; *ZapMaz* III G 1/113v, V S 2/332; tedi zastaly schablie tego to vmarlego a on yą przedal za ftho y za dwadziefcia kop *LibLeg* 11/94, 11/157 [2 r.]; *RejRozpr* C; Item mielczarczikovi wzyal pulkopi ydaczh ínym zwyeliczky do Crakowa *LibMal* 1544/79, 1544/78, 79 [3 r.], 86v, 90v, 92 (23); *UstPraw* D3; *BielKron* 384v, 385 [2 r.], 388, 390; *BielSat* D4; Bo sílna to lichwá íkilká ryb pušić á kilká fet kop wzić. *RejZwierc* 108v, 108v [2 r.]; Gdy ná Kápłáníftwo y inne Stany Duchownę [!] Włádykowie święca/ żadną miarą bez pieniędzy być nie może: áby tyle á tyle kop zá to dác nięmiał pošwięcony. *SkarJedn* 347; *BielRozm* 30; A náofátetek boday nie łepiey [!] zábić Szłáchćicá/ niź go poimác podług wáfzego práwá/ bo płácęnie kop 120. *GórnRozm* Hv, F4v; *ActReg* 46; A co fie tknie Koców pomienionych w práwie ich odezwem opiłánych kop ízešć Litewłkich ítronie naleźacych/ té z nich od tego czáfu znošiefmy. *SarnStat* 860, 135, 274 [4 r.], 326 [2 r.], 375, 405 (18); *GrabPospR* N4v; *KlonFlis* F3.

W charakterystycznych połączeniach: [ile] kop (kopę) brać, dác (27), kosztować, mieć (3), odprawi(a)ć (2), położyć (nałożyć, przyłożyć) (3), postąpić (3), pożyczyć (4), sprzedać, przegrać, przyjmować, przyniešć, (s)tracić (4), ukrašć (11), uniešć, uszkodzić (5), ważyć (2), wydać (2), wygrać, wziąć (gwałtem) (27), (za-, s)płacić (12); winien (winowaty) kopę ([ile] kop) (5); za kopę sprzedać; za [ile] kop stać; dobry jako [ile] kop (kopa) (2), łup, szkoda (8), użytku (4), waźność (waźności) (38), waźny (2); jako [ile] kop (kopę) pobrać, ukrašć, umniejszyć (11), uszczekocić, uszkodzić (23), wziąć (3); [ile] kop (kopa) łupu (złupienia) (5), płacenia (płatu) (2), posagu (2), przydawku (przydatku) (2), strawy (2), pod zakładem (15); (w) [ilu] kop dług (2), pożyczenie, suma (9), szkoda (5), wina (2); o [ile] kop (kopę) obiešić, pozywać (3); w [ile] kop umniejszyć, uszkodzić (2); pod [iloma] kopami (kopą) strawy, zakładu (11); pod [iloma] kopami (kopą) położyć, wygrać, zjednac (ujednać) (3); poł kopy (35); żałować kopy.

Przysłowia: Bo to fwięta kopá co dwie zá fobą przyniešć może. *RejZwierc* 110v.

Lepíza kopá gotowa niź dukatow kufa. *CzahTr* C.

Zwroty: »za kopę stać« = kosztować kopę [szyk zmienny] (6): *GórnRozm* F4v; Od krow doynych z ćielęty/ máiá Dworki nabiał wydawác: máłłá coby ítał zá kopę gárniec *GostGosp* 118, 118 [4 r.].

»za kopę (nie) stać« = *mieć małą wartość pieniężną (2)*: *RejKup* 17; kiedy fie ieden z náleznych frálował ná rostrucharzá [...] powiedáiąc/ iż ízkápá nierzkącz práwi zá tak wielkie pieniądze/ ále zá kopę nie ftoi *GórnDworz* Q4.

Wyrażenia: »kopa groszy« = *una sexagena grossorum JanStat* (114): yakom szyą ya vyednal ozabranye kolow dambowych [...] podzacladem dzyeszyadzy kop groszy *ZapWar* 1504 nr 1918; anym onego wskodzył wthym yako dwadzieszczya Cop y cztery Copy gr. in 1/2 gr. *ZapWar* 1527 nr 2307, 1503 nr 1939, 1947, 1951, 1504 nr 1945, 1954 (99); *LibLeg* 11/157 [2 r.]; *LibMal* 1544/78, 1548/146, 1550/154v; *UstPraw* D3; [przyjechali posłowie] profzác Krolá áby mu pożyczyl czterdzyeści tyfiác kop ízerokich grofzy *BielKron* 385, 384v, 385, 390; Item waczek ze dwięma piersczonkami i pieniędzi pulsosthi kopi gr. polskich w pulgroskach *ZapMaz III G* 1/113v; *ActReg* 46; *SarnStat* 62, 378, 861.

»kopa monety« (3): obiecuiemy od káždégo takowégo więźniá dáć y zápláćić iedną kopę monety w królestwie biežácýy [*unam Sexagenam monetae JanStat* 718] *SarnStat* 451, 135, 891.

»kopa pieniędzy« [szyk 19 : 1] (20): a nym mv wzyal trzech kop pyenyadzy gwalthem *ZapWar* 1533 nr 2406, 1538 nr 2576, 2577, 1539 nr 2595, 1540 nr 2498, 2580 (9); Item wdupyewye kaczmarzevi kozmovi kopą pyenyedzi vkradl *LibMal* 1545/107v, 1544/90v, 92, 1547/124v, 126, 133 (11).

»kopa półgroszkow, półgroszkowej liczby« (8 : 1): Iszem ya nyezayął krový Czyrvoney blandney wewsy wczaykach wasznosczy yako kopa polgroszkow gwalthem *ZapWar* 1508 nr 1963; kthore rzeczy byly vaznosczy yako trzy kopy polgroskovey lyczby *ZapWar* 1527 nr 2534, 1521 nr 2273, 2274, 1523 nr 2327, 1524 nr 2292, 2315, 1526 nr 2321, b. r. nr 2329.

Zestawienia: »kopa polska, groszy liczby polskiej« = *sexagena Polonialis JanStat* (3 : 1): Czosz wssythko sthrony vyssey mianovane mayą sobie syszcziz y spelnych a mocznie trzimacz poth zakladem vyssey mianowanym tho iesth thyssiácza kop grossy liczby polskiey *ZapWar* 1550 nr 2665, 1542 nr 2568; to iest ná część Stároścínę dzieśięć grzywien/ á ná część Burgrábiégo kopá polfka zwyklá dáwana bydz *SarnStat* 547, 937.

»kopa litewska, groszy litewskich« (3 : 2): *LibMal* 1544/78; brác nie máią/ *sub poena* ftá kóp Litewfkich. *SarnStat* 405; ma pláćić dwie kopie grofzy Litewfkich *SarnStat* 861, 860 [2 r.].

»kopa podolska« (2): Thaky gwalthownyk ma placycz oszmnasczye kop podolfkich *MetrKor* 34/135v, 40/811.

Wyrażenia przyimkowe: »po kopie (a. po [ile] kop)« = *per sexagenas JanStat* (5): *LibMal* 1545/94v; iż Zupnik półtronnym ludzióm/ to iest/ z innych ziem iednégo cętnaru foli/ w którym iest ósm cętnarów/ nie ma drožýy dáwáć/ iedno po dwie kopie. *SarnStat* 375, 819, 860; Wež sobie fukná byś chciał y po kopie: Pánie Prokopie. *KlonFlis* H5.

»za kopę (a. za [ile] kop)« (35): *ZapWar* 1520 nr 2260; *ZapMaz V S* 2/232; *LibLeg* 11/94, 157 [2 r.]; Item wpradze na maley ftronye vkradl fuknya kthora wlithomiíflyu za kopą grofchi przedal *LibMal* 1550/154v, 1544/79 [3 r.], 86v, 1545/104v, 108v [2 r.], 117v (14); iż ieden korzec żytá zá puł kopy był/ przez wielką mokrość. *BielKron* 388; bo then zá kopę zdrádzi ilekolwiek potrzebá rázow. *RejZwierc* 96v; *GostGosp* 118; Oy/ powiáda/ wiémci ia/ iáko zá kopę fłużyć. *KochAp* 7; Funt ízafránu zá kopę. *SarnStat* 274; Funt cynámonu/ zá pułkopy [*media sexagena JanStat* 1049]. *SarnStat* 274, 274 [3 r.]. Cf *Zwroty*.

Przen: Pieniądze, zapłata (4): Bochmy fie nie powinni aż o kopie rufzyć/ Iákož ci co v gránic máią łobie tufzyć *RejZwierc* 251, 111; nie żálu y iákiému żakówi kopy ná łuché dni/ któryby to łzáfárfstwo y reiełtrowánié ná łobie trzymał. *Strum Rv; WerGość* 223.

3. Stóg siana lub zboża (który mógł się składać z 60 snopów); cassula BartBydg, JanStat; meta Mącz, Cn; conus Cn (53): *ZapWar* 1507 nr 2037, 1513 nr 2144; *BartBydg* 23b; Więć łwiętego Márká chwali Więć Piotrá co kopy pali *RejRozpr* B; Więć gniją ná polu kopy A pan wlefié wrzełfczy z chłopy *RejRozpr* Hv, E2 [2 r.]; *LudWieś* A3 [2 r.]; który ma/ Trzy folwarki: á w káżdym tyfiąc kop wżyna *RejFig* Aa; Thegož roku powođz byłá wielka [...] y zboża ná polu w kopach porałtály. *BielKron* 418v; *Mącz* 2b; *RejZwierc* 237v; Wziąć po łnópie z káždéy kopy z káždégo kątá w polu *GostGosp* 52; Vrzędnicy y Włodárze ták w dworze kopy máią żąc/ iáko v Kmieciá *GostGosp* 78, 40 [2 r.], 50, 52 [2 r.], 78 [5 r.], 158 [2 r.], 167; Były iuż kopy w polu/ iuż mendele łtály *KmitaSpit* A3v; A zátym omiełzkawłzy ośiác wedle czáfu, W błoto sieiá, kołtrzew žną, á niłz kopy z polá Zwiożá, tym w mokre láto ode dźdżow pogniá. *CiekPotr* [31].

kopa czego (15): *ZapWar* 1503 nr 1952, 1513 nr 2132, 1542 nr 2567; Item zá kopę rży trzy grołze. *UstPraw* D2v, D2v, D3v, E4v; Snadž lepfzy łnop płzenice/ niłz tátárki kopá. *RejFig* Bb8v; Montes frumenti, Kopy žytá álbo łtogi. *Mącz* 231b; *KochDz* 106; *SarnStat* 303 [2 r.]. *Cf Wyrażenia*.

W charakterystycznych połączeniach: kopa bru, owsa (3), rży, tataruki, żyta (żytna) (7); tłusta kopa; gnije kopa; kopę czynić (2), macać, młócić, obrachować, palić, sprzedać, wypuścić (2), wziąć (2), zliczyć, zwieść, żąc (używać) (3); od kopy brać, gnać; ustąpić za kopę; kopami wypłacać.

Zwroty: »stać w kopach« (1): Tedy one wnet wbiegły w zboże Filiłtyńłkie/ á zapaliwłfy ie/ ták ono co łtáło w kopach [*in stipula concrematae sunt*]/ iáko to kthore ielzće było nie pożęto/ włfyłtko pogorżáło *Leop Iudic* 15/5.

»układać, ułožony w kopy; kopy układać« [*szyk zmienny*] (2 : 1; 1): *RejZwierc* 109v; A wy młođszy noście łnopy/ Drudzy wkládaycie w kopy. *KochSob* 62; *GostGosp* 78; A ielłi ma koláłkę/ pobierze y łnopy/ Z zapola/ z brogu/ z polá/ włožone w kopy. *KlonWor* 35.

Wyrażenia: »kopa siana« = meta faeni Mącz, Cn; meta a. conus frugum Cn (2): on thedi wyrzawłchi go włtápił za kopá łziana *LibMal* 1544/79v; *Mącz* 219a.

»kopa zboża« = *cassula grani JanStat; acervus frumenti Cn (2)*: A ielłiby ináčżéy vczynił/ tedy odłožywłzy y zołtáwłwłzy ná polu pięc łnopów z káždéy kopy zboża/ káždý łwé wolnie wożić bęđże [*de qualibet quinqua gena frumenta hominum libere conducantur JanStat* 229]. *SarnStat* 187, 678.

Szeregi: »brog, także i kopa« (1): Vrzędnik z Włodárzem máią to mieć ná pieczy/ áby brogi iednákie były/ dla młođżby: tákże y kopy. *GostGosp* 18.

»stog i kopa« (1): *Pyramidalis*, Co tákowy xtáłt ma/ yáko v nás cziniá łtogi y kopy *Mącz* 334a.

4. Sterta, kupa [czego] (1): á ołtarzow ich pełno po zagoniech polnych iáko kop kámienia [*sicut acervi*]. *BibRadz Os* 12/11.

Synonimy: 3. brog, stog; 4. gora, gromada, kupa.

Cf 1. KOPICA, KOPIEC, POŁKOPEK, POŁKOPIE